

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين . والصلوة والسلام على نور الهدى محمد
وعلى اله وصحبه اجمعين . بعد ذاجله ارباب عقولك موافقت
وجميع اصحاب نقولك مطابقت ايلدكلى قضايالى مسلمه دندر كه هم
عاليه نك خواهشكراولديغى اشيا نك اعز و اشرفى . و امم سالقه
وخالفه نك رغبتدار و طلبكار بولنديغى موادك انفس واتحنى .
اشرف اعضا بولنان قلبك حيات سرمدى ايله حى اولسنى موجب .
واعز موجودات اولان عقل وهوشك زيب وزيدتنى و كمال
وتمامتنى مقتضى ومستوجب . اولان صفات علمدر كه آب حيات جان
افزا فيض ذاتندن عبارت وآينه عالمنا و لمحات و لمعاتندن كنايةدر .
على الخصوص شول علوم كه مشكات نبوتندن اخذ اولمش اوله
مؤيد من عند الله و مؤيد الى ماشا الله در كه سلامت دارين اعتصام
حبل متينه مر بوط . وفوز و نجات ثقلين حيايت وصيائنه منوطدر .
لا سيما علم فقه بر ميزان عدالت عنواندر كه حقوق خالق و مخلوق
بياننده قلى قرق يارمش و بادية كفر و ضلالده كم كرده راه
اهتدا اولنره بدرقه نهج قويم و دليل صراط مسقيم اولمش .

لکن او علم شریفی لایقہ تفہم اصولی بیلکہ منوط. ودقایقہ
 وصول شرائط وقواعدنی فہم وادراکنہ مشروط اولمغین.
 علماء اعلام کترہم اللہ الی یوم القیام حضراتی بونک بیانی بانہدہ
 مطول ومختصر بیجہ نیجہ تالیفاتر قیلشار. واصل قاعدہ لینی
 تعلیم وتفہیمہ یدبضا کوستر مشاہر. جزاہم اللہ خیر الجزا.
 ازان جہلہ کتاب منار کہ ففندہ یکانہ وفرید واصل فقہدہ منفرد
 ووحیددر بنا برین علامہ (قطلوبغا) کہ اصولدہ امام وفروعہ
 مقتدای جہلہ انامدر کتب اصولدن کتاب مذکورری بالانتخاب
 اختصار ایش وقواعد ومسائلندن اہم وازم اولنلری تعبیر
 دلیند برابلسلک بیانہ چکمش کہ مطالعہ سی مطولاتدن مغنی وتوغلی
 غیرہ احتیاجدن مستغنیدر وقتا کہ مختصر مذکورک مطالعہ سیلہ
 مفتنم اولدم ومحتوی اولدینی قواعد وفوائدنی
 محور لایقندہ بولدم خاطر عاجزی بہ خطور ایشدیکہ بورسالہ
 نفیسہ بی لسان ترکی ایلہ شرح ایلرسہم شہرتنہ سبب اولنور.
 وعربیدہ بضاعہ سی اولیانلرہ بریادکار قلنور کہ انلرہ اصولدن
 بہرہ یاب اولورلر. وبوفن جلیل قدردن کام آورلر. لکن بومیدانک
 فارسی اولمدیغم وبوخطب جسمیہ ایاقملی بولمدیغم حسبیلہ
 متردد اولور ایدم. وپای سمند عزمی گاہ تقدیم وگاہ تأخیر
 قیلوردم کہ بنم کبی کینام وناچیزک اثری ذخی کندی کبی بی نام.
 وعرصہ ہنزدہ نابود وناممدر. وبواندیشہ ایلہ گذران ازمان
 ویأس تام ایلہ امرار اوان ایدرکن ککوش ہوشمہ بر صدا

وسویلدای دله عالم غیبیدن بوندا کلدیکه «حالا ازیکه پیرای صدر تقوی و مسند ارای منصفه فتوی مفتی الثقلین و امام الخافقین محی الشریعة و السنة و امام الامة و الائمة مرجع و ملاذ خواص و عوام . و غیاث و پناه اهل اسلام شیخ الاسلام و مفتی الانام . رئیس العلماء و الادبا و مرکز دائرة الفضل و الفضلا جامع المنقول و المعقول . امام الائمة فی الفروع و الاصول . اعنی به مفتی مجلس و الامارف افندی لازالت عتنته العلیا ملتما للانام و ملاذاً و ملجأ لعلماء الاسلام اکر شرح صددنده اولدیغک رساله بی نام نامیلر بله ترسیم و باب دولتمآ بلرینه تقدیم قیلسه ک ناچیرک چیز اولوردی و نظر کیمیا اثر لیله تعین و شهرت بولوردی » وقتا که بو معناسر مه لایح اولدی . و درون بیرون صفایا بله طولدی . همان اول آنده شرحه مباشرت قیلدم . و بر وجه مأموریت غیبی طامل اولدم . چونکه بو فقیر که مایه عجز می طارف و عدم اهلیتی مقر و معترف مطالعه قلان اعزه کرامدن رجا مند مکه واقع اولان سهو و خطای دامن ستر ابله مستور و ذیل عفو و صفح بر له مفعور قیلر . و «الجزء من جنس العمل» سرینه مظهر اولر . زیرا (و فوق کل ذی علم علیم و رفعلنا بعضکم فوق بعض درجات) کلام رب رحیمدر .

قال المصنف ﴿ اصول الشرع ﴾ اصول جمع اصلدر اصل
غير كندی اوزرينه بناقلنان شيدر. بو محلهده مر اداله شرعيه در
كه احكام شرعيه كندی اوزرينه بنا قلمشدر. شرع بمعنى
مشروع ومشروعنده مراد احكام مشروعدر واحكام
مشروعدهن محكوم به اولنر مراد در كه خطاب الهی ايله ثبوت
بولان شيلردر. وجوب كبی حرمت كبی وغيرهما بو تحقيقه كوره
« اصول الشرع » ترکیبنيك معناسی « ادلة الاحكام المشروعه »
ديك اولدی ﴿ الكتاب ﴾ یعنی احكام مشروعدهنك ادله سندن
بربسی كتابدرد. كتابی تقدیمی من كل وجه جمله سنك اصلي
اولديغنی وجهه سنك حجت اولمقلنی بوكا متوقف ومحتاج
بولنديغنی ايمادر.

﴿ والسنة والاجماع والقياس ﴾ یعنی بونلردخی احكام مشروعدهنك
ادله سندنردر. قیاسی جمله سندنصكره ذكر اتمك كندی سنك ادله
متقدمه يه نسبة فرغ اولديغنی وهر حادثهده حكمی حجت اولمقلنی
كتاب وسنتله ثابت اولان شينك ادله سندن مستفاد بولنديغنی
اشعار وانبادر. اجماع بونك كبی دكلدر یعنی هر حادثهده
ما تقدمه توقف واحتیاجدن مستغنیدر ﴿ اما الكتاب فالقران ﴾
وبو مقامده كتابدن مراد قرأندر كه هر كسك خندنده
معروفدر وبونكله شهر تشعار اولمغله كویا بولمقلنی كندی سنه
تعريف لفظی اولمش اولور. لیکن شوقدر وار كه بولمقلنی صفت

قدیمه اطلاق اولنور دخی مابین دفتی المصحفه ده
 دینلور واهل اصولک استدلالی دخی بونکله در که
 قرآنی « المنقول متواتراً » ایله تعریف ایدرلر که زمان نبی
 عامه السلامدنصره کندیسيله استدلال اولنان شیئه مخصوص
 قلنسون فقال ﴿ و هو نظم و معنی ﴾ یعنی قرآن بعضیسی بعضیسی
 اوزرینه مترتبه اولان الفاظ و اونظم و ترکیبیدن مستفاد
 و منقسم اولان مدلول و معنادن عبارت دیمکدر . و بوندن دخی
 مراد دفع توهمدر شویله که بعضیلر عند الحنفیه قرآن یالکتر
 معنادن عبارتدر ظن و توهم ابتدیلر . و منشأ توهملری حضرت
 امامک عربیه به قدرتله برابر نمازده فارسیه ایله قرأت معنای قرآنی
 تجویزیدر . حالبو که اصح اقوالده امام اعظم بقولندن رجوع
 ایشدر وجه رجوعلری مفصلانده مسطوردر ﴿ و اقسامها ﴾
 یعنی نظم و معنائک اقسامی ﴿ اربعة ﴾ اقسامک دزت اولسی
 احکام مشروعه نك متعلق اعتباریله در . یوخسه نظم و معنائک
 اقسامی « اکثرن ان یحصی و او فرمن رمل دهن او جرعی » در .
 زیرا بو بر بحر عمیقدر که ایچنده علم توحید و قصص امثال
 حکیم و بونلرک غیرنیجه فرائد و لائی موجوددر . اهل اصولک
 بو تقسیمی اختیارلری بو تقسیم واضعک وضعنک اولنندن
 سامعک فهمنک آخربنه قدر اولان جیع اعتباراتی شامل و محیط
 اولدیغی ایچوندر . زیرا قانون وضع اوزره معنایی لفظ خارجی ایله
 ادا ایتک برکره واضعک اولفظی او معنایه وضع ایلمسنی

اقتضا واستدعا ایدر اندنصکره اولفظک اومعنايه دلالتنی یعنی
 بر حیثیتده بولمننی که او حیثیتله او معنا لفظدن ا کلاشیلور.
 اندنصکره او لفظک استعمالنی وبعد الاستعمال او معناک
 فهمنی حاصلی بونلرک جمله سی بو تقسیمده مندرج ومندمجدر.
 بوده معلوم اولسونکه لفظک بو اعتبارات اربعه سببیه هر قسمک
 دخی بر تقسیم مرتعی وارددر. لکن ایکنجی اعتبار که وجوه بیاندر.
 انک تقسیمی متمددر. انشا الله تعالی عن قریب مفهوم
 اولور. اقسام اربعه علی طریق الاجال بونلردر.

﴿ وجوه النظم صیغة ولغة ﴾ یعنی صورت و معنایونندن
 نظمک طریقاری ﴿ وجوه بیان ﴾ معناسی ایکی وجهک بر سببیه
 ابتلا وقوعنده دلالت واضحه ایله یاخود دلالت خفیه ایله
 مراد قغیبی اولدیغنی عیان و بیاندن عبارتدر.

﴿ وجوه استعمال ﴾ بونک دخی معناسی لفظک استعمالک
 طریقاری بیلک دیکدر ﴿ وجوه وقوف ﴾ یعنی سامعک
 مراد و مزام متکلمه اطلاع و شعوری. بو تقسیمک درده
 انحصارینک معاد و مرجعی استقراء تام و تتبع علمای اعلامدر.
 مصنف اقسام اربعه نک تفصیلی مراد ابدوب یسورر که

﴿ الاول فی وجوه النظم صیغة ولغة ﴾ یعنی اقسام اربعه دن قسم
 اول نظمک وجهلرینی یعنی طریقاری بیانده در بعضیار
 مصنفک بوله تعیری مقامه مناسب دکدر. زیرا طریق نظم

دینک بر معنای یوقدر دیدار فقیر ظن ایدر مکه وجه
 بوراده اعتبار معناسنه اولان جهت معناسنده مستعملدر . کان
 مصنف فی وجوه النظم دیمسله فی اعتبارات النظم دیمش اولدی
﴿وهو اربعة﴾ یعنی قسم اول درت قسمدر ﴿الخاص .
 العالم . والمشارك . والمأول﴾ . ﴿اما الخاص وهو ما وضع

لمعنى معلوم على الانفراد﴾ یعنی خاصک تعریفی علی الانفراد
 بر معنای معلوم ایچون وضع اولنان شیدر . بو تعریفدن
 مهمل خارجدر که هیچ بر معنایه موضوع دکلدر . كذلك
 مشترك دخی بو تعریفه داخل اوله من . زیرا مشترك معانی
 متعدده یه موضوعدر . و تعریفده اولان معنادن مدلول مراددر .
 یعنی عین مقابلی اولان معنا دکلدر . بو تقدیرجه خاصک هر
 ایکی قسمنه یعنی حقیقیسنه و اعتباریسنه شامل اولمش اولور .
 ومعلوم قیدم تعریفدن مجملی اخراج ایدر . زیرا بمجملک
 معنای سامعک معلومی دکلدر . تعریفک قید اخیری اولان
 علی الانفرادک معنای اولفظک مدلولی واحد اولدیغی حیثیتدن
 مراددر . یعنی کس دینک افرادی اولوب اولمه دن قطع نظر
 دیمکدر . بو تفسیره کوره تامک تعریفه دخولسدن احتراز
 اولمش اولور . زیرا عام هر نقدر معنای واحده موضوع
 ایسه ده افزاینه شمولی درکاردر .

«المسلمین» لفظی کبی که هر نه زمان ذکر اولنسه جمله افرادی

در خاطر اولور ﴿ جنساً اونوعاً او عیناً ﴾ یعنی بو تعریف ایله معرف اولان خاص کر کسه جنس اولسون «انسان» کبی معناسی بر در و معلومدر یعنی «حیوان ناطق» کر کسه نوع اولسون «رجل» کبی كذلك معناسی بر در و معلومدر یعنی «انسان» ذکر جاوز حد البلوغ «کر کسه عین اولسون «زید» کبی که معناسی بر در و معلومدر یعنی «حیوان ناطق مع الشخص» ﴿ و حکمه تناول المخصوص قطعاً ﴾ خاصک حکمی کندبیله ثابت اولان اثر در . و مخصوصدن مدلول خاص مراد در . قطعاً بمعنی قطعاً «ای تنا و لا قطعاً ارادة غیره عنه» حاصل معنا شویله اولور که خاصک کندبیله ثابت اولان اثر مدلولنه بر تناول ایله تناول اولور که او تناول خاصدن غیرک مراد اولمننی قطع ایدر .

خاصک بو وجهله تناولی اتفاق کرده مشایخ عراقدر . مشایخ سمرقند بونلرک خلافنه کیتشایر ایسه ده بو باده اتفاق عرفله منذهبلی مردود در . زیرا اهل عرف لاعن دلیل اولان احتماله بو وجهله اعتبار ایتمزل و ایدن دخی اولورسه عقلا دن صایمزل . ایله که علامت انهدام و سقوط بولنیمان بولنسه بیله اغلب احتمال عدم انهدامنده اولان دیواردن فرار ایتمزل . اوزریمزه ییقیلور دیو متوهم و متوحش اولمازلر . و کندولرینه مخالف ایدن و هاملری زمره مجاینندن عد ایدرلر و جمله حقدان صابرلر .

﴿ بلا احتمال بیان ﴾ یعنی بونناولک بیان تفسیره احتمالی یوقدر .
مصنفک بوقیدی خاص بیانه محتملدر دیو زعم ایدن کسنه نک
زعمنی نفی و دفعدر . زیرا خاصی بیان و تفسیر یا ثابت اولان
شیئی اثبات یانفسنده زائل اولانی ازاله دیمکدر که هر ایکسی
فاسددر .

﴿ ومنه الامر ويختص بصيغة لازمة ﴾ یعنی خاصک بعضیسی
امردر . یاخود امرده جمله خاصدنبر تعیرینک مایننده فرق
جزئیدر . امرک معناسی قائلک غیره افعال صیغه سیله قولیدر .
امرک صیغه لازمهیه اختصاصنک معناسی مداول امر صیغه
اولدقجه بیلنر یعنی احد همانک آخره اختصاصی در کاردر .
وصیغه وامردن هر برسی لازم ملزوم قیلندن اولدیبغی
آشکاردر . کما قال ﴿ فلا يكون الفعل موجبا ﴾ یعنی فعل
موجب دکلددر . زیرا وجوب امر ابله اولور امرده صیغهیه
مختصدر بوقولی صیغهیه لازمه قولیه توصیفی لازمه دن
بولندیغنی ایماذر ﴿ وموجبه الوجوب ﴾ امر مطلق کندیبنی ایجاب
ایدنشی وجوبدر . بوندن مر ادمأ مور به هر نه ایسه رینه کتور مک
لازم دیمکدر . امر مطلق دیمک کندیسنده وجوب و اباحته
دلالت ایدیغی برقرینه بولنمیان امردر که شو ایکی آیتده واقع
اولشددر (وما كان لمؤمن ولا مؤمنة اذا قضى الله ورسوله
امراً ان يكون لهم الخيرة) و (وليحذر الذين يخالفون عن امره

ان تصیهم فتنه او یصیهم عذاب الیم (آیت اولیٰ نك معناسی
حق جل و علا مؤمن و مؤمنه دن بر بسنه بر امر قضا ایتدیکی
وقتنده انلر ایچون خیره اولدی یعنی ایدوب ایتامک
بیننده مخیر دکلر در . بلکه اتیان و امتثال ضرور یدر .
مخالفته مساع یوقدر آیت ثانیه نك مفهومی امر الیمی به
مخالفته منجاسر اولنلر کنسیدیلرینه بر فتنه یا عذاب الیم اصابتندن

حذر قیلسونلر دیمکدر ﴿ سوا ڪان بعد الحظر او قبله ﴾
حظر جاه مهمله و ظاء معجمه ایله منع معناسنده یعنی موجب
و مقتضایی وجوب اولان امر بعد المنع اولسون (فاذا نسلخ
الاشهر الحرم فاقبلوا المشركين) قول شریفنده اولدیگی کبی
قبل المنع اولسون زیرا وجوبی مقتضی اولان صیغه نك وجود یدر
صیغه ایسه هر ایکی حالده قائم و موجوددر اما قرآن کریمده
بعد الحظر امرک اباحت ایچون کلسی صیغه نك غیری بر دلیل
آخردن لازم کلمشدر (واذا حللتم فاعطادوا) قول شریفی
کبی یعنی احرامدن چیقیدیلرکنده صید سزه مباح اولغله
استر ايسه کز صید ایدیکن دیمکدر

﴿ ولا یوجب التکرار ﴾ یعنی امر مطلق مأمور بهک تکرارینی
ایجاب ایتمز تکرار دیمک مأمور بهی ایشلیوب صکره ینه
اكا عودت ایتک ثم وثم الی غیر النهایه مأمور به اولسنی
موجب دکلدر اکثر مأمور بهده اولان تکرار بشقه سببنددر .

عن قريب مفهومك اولور انشا الله تعالى ﴿ ولا يحتمله ﴾
یعنی تکرار امرک محتملانندن اولمز که قرینه بولندیغی تقدیرجه
تکراره جل اولنه.

﴿ سواء تعلق بشرط او اختص بامر ﴾ یعنی امرک تکراری
موجب اولمسی و احتمال تکراره دخی صلاحیتی بولنمسی
مطلقدر. اوله که بر شرطه تعلق ایتسون یعنی بر شرطه
جزا اولسون (وان کتم جنبا) شرطنه (فاطهروا)
امرینک جزا اولدیغی کبی. یا بروصفه مختص قلنسون
(فاجلدوا) امر شریفنک (الزانیة والزانی) قول شریفنه
اختصاصی کبی. زیرا صیغه امرک مدلولی قولک حقیقتیدر.
مره و تکرار ایسه حقیقته نسبت امر خارجیدر. مره ایله
یعنی بردفعه ایله مأموز بهک عهده سندن خروج ایتک مدلول
صیغه اولان حقیقتک حصول بولمسی ایچوندر. الحاصل امرک
تکرارده تأثیری و مدخلی بو قدر. عباداتک تکرری
یعنی صلوة وصیام و زکوتده اولان تکرر اسبابک تکرری
سببیلهدر. مشایخدن بعضیسی بو تکررک سببی مأموراتک
تکرری دیدیلر. یعنی هر بر عبادت ایچون او امر عیدنهک
ورودی. بو تکراری موجب اولمشدر دیدیلر.

الحاصل هر ایکی فرقه تکرر عباداتده اتفاق ایتدیلر لکن
شو قدر وار که بعضیلر امرک تکررینه اسناد ایتدیلر بعضیلر
اسبابک تکررینه و بردیلر. هر ایکسنک کیدیشنه کورهده

امر تکراری مقتضی اولسیدینی و تکرار احتمالسه صالح
 بولمندیغی ثابت اولدی ﴿ فیقع علی اقل جنسه و یحتمل کله
 علی الصحیح ﴾ یعنی امر مأمور به ایچون افراد اولان محمله
 ذکر اولندیغی وقتده مأمورک اقل جنسی اوزره واقع اولور.
 یعنی جنسنک اک پک آزیکه فرد حقیقیدراو مراد اولور .
 لکن معنای فردیت اعتباریله یعنی معنی عدد اعتباریله
 اولیهرق جنسک کلیسی مراد اولوق احتمالی دخی اوله ییلور.
 بوتحقیقه کوره مأموریهک هر نقدر افرادی اولسه بیله مادامکه
 جنس اعتبار اولندی واحددر . و واحد حکمی اجرا اولور .
 علی الصحیح قولی امام زفرک قولندن احترازدر بو مسئلهده
 امام زفر جله به مخالفت ایدوب مأموریهک افرادی اولدیغی
 تقدیرجه عدد محتملدر دیدی

ثمره خلاف شو مسئلهده ظاهر اولور که بر کسه زوجه سنه
 « طلقی نفسک » دیسه او زوجه ایچون نفسنی بر طلاق ایله
 تطلیق واردر هر نقدر زوجی اوچ مراد ابدیسه ده .
 اگر زوجه اوچ ایله تطلیق ایدر ایسه اوچ واقع اولور هر نقدر
 زوج ایکی مراد ایدر سه ده اگر زوجه نفسنی ایکی ایله
 تطلیق ایدر ایسه امام زفرک غیر بیسنه کوره برشی واقع
 اولور امام زفره کوره ایکی واقع اولور که عندنده عدد
 احتمالی ثابتدر

﴿ و حکمه نوطان ﴾ امرک حکمی یعنی کندیسسه ثابت اولان

شی که واجب دیمه در ایکی نوعدر ﴿ اداء وهو اقامة الواجب ﴾ یعنی ایکی نوعیدن نوع اول ادا در . اداک معناسی واجب کندیبه لایق خروج الیه کنج عدمدن صحرائی وجوده . اخراجیدر . بو محله واجب لای عهد خارجی ایچوند . بو تقدیرجه واجبدن بو محله مراد ابتدا امر سببیه واجب اولان شیدر . ادایی بو وجهله تعریف ایتمک و تعریفی دخی بولله تفسیر ایتمکله . اهل اصولک اداک تعریفنده ارتکاب ابتدکاری تکلفه حاجت قلز

﴿ و قضاء و هو تسلیم مثله به ﴾ نوعیدن نوع ثانی قضا در . مثلهک ضمیری واجب مذکوره راجعدر . او وقتده مراد ابتدا امر سببیه واجب اولانک مثلنی تسلیم دیمک اولور . بو توجیه کوره به قیدینه حاجت مس ایتمز ایسه ده الله اعلم بونکله شوکا اشارت ابتدیکه بو محله واجبدن مراد افعال جوار حد قبل الامر ذمته اولان دکلسدر اونفس وجوبدر . زیرا ذمته اولان سبب الیه در یعنی امر سببیه دکلسدر بلکه سببک وجودندن لازم کلسدر

﴿ و یتبادلان مجازاً ﴾ یعنی احدهما آخرک معناسنده مجاز اولورق استعمال اولنور سه قرینه به محتاجدر نه کم « ادی ماعلیه منه الدین » دیرلی بو محله دین قرینه در که کندیسندن قضا منقهم اولور زیرا حقیقت دینی ادا محالدر . بونلرده جامع یعنی علاقه

هرایکسندنه تسلیم بولمسیدر ﴿ و بؤدیان بنیتها ﴾ یعنی ادا وقضادن هربررسی آخری نیتله صحت بولسور. اوله که ادا نیتله قضا تأدیبه اولنور. كذلك قضا نیتله ادا برینی بولور. لکن بودخی قرینه اولدقجه اولمز. مثلا دینسه که « نوبت ان اؤدی ظهر الامس » یاخود « ان اقضى ظهر اليوم » امدی « امس واليوم » کلمه لری بویکی مثالده ادا وقضا احد هما آخرک

معناسنده استعمال اولدیغنه قرینه در ﴿ فی الصحيح ﴾ بوقید فخر الاسلام قولندن احترازدر. زیرا فخر الاسلام ادایی قرینه اولیهرق قضا تسمیه ایدر. لکن صحیح اولان مصنفک ذکر ایتدیکیدر

﴿ و یجبان بسبب و احد عند الجمهور ﴾ یعنی واجبه اولان ادا وقضا هر ایکسی بر سببیه واجب اولور. و او سبب کندیسيله ادا واجب اولان امر در که قضا دخی او سبیدن لازم کلور. جمهور علما بوباده متفقدر. مشایخ حنفیه دن عراقیون کندیسيله ادا واجب اولان امرک غیری بر مقصود اصلی نص سببیه قضا واجب اولور دیدیلر و صیامده قضائک وجوبی (فعدة من ايام آخر) قول شریفندن لازم کلدی. و صلوته و جوب قضایه (من نسی صلوة فليصلها اذا ذکرها) حدیث منینی سبب اولدی دیو جمهوره مخالفت ایتدیلر و بو حدیثک متفق علیه اولدیغنی دعوا لینه سند قوی یلیدیلر. بو مسئله ده جمهورک دلیل

مستحق اولان شی مستحق علیه دن یا صاحب حَقک اسقاطیله
 ساقط اولور . یا مستحق مستحقه تسلیم ایله قوربتلنور .
 یا مستحق ادا دن عجزیله خلاص بولور . بولردن بریسی بولندقیجه
 مستحق مستحق علیه ذمتنده باقی قالور . بو بایده صدور ایدن
 نصوص امر سببیه واجب اولان شیدن تفریح ذمتی طلبدن
 عبارت و واجبک عدم سقوطنی اخبار و تعریفدن کنایتدر .
 فخر الاسلامک عبارته سنده وقتنده ادا اولنمان مندورات متعینه ده
 ثمره اختلاف ظاهر اوله جفته اشارت واردر . لکن ابوالیسر
 دیدیکه برکسه بروقت معینده برصوم یا صلوة نذر ایلسه او وقتنده
 ادایه موفق اوله مسه فریقین بیننده بالاجماع قضا واجب اولور .
 عدم ایفاسی استر فوات سببیه اولسون ایستر تفویت سببیه
 اولسون . یعنی فوت کندنی صنعی ایله اولسون یا کندنی
 بو فوتده مجبور اولسون مساویدر . بو بایده وجوب قضائک
 اسنادی نیه در دیو سؤال اولنور سه جهوره کوره جله سی
 یعنی مفروضات و مندوراتده سبب اولسه اولسه ابتدا
 اولان امردر . جهورک غیریه به کوره مفروضاتده سبب
 نص سابق مندوراتده یا فوات و یا تفویتدر . یعنی فوات
 و تفویتدن هر قنغیسی ادایه مانع اولدیه قضایه ده سبب اودر .

﴿ و انواع الاداء ثلثة كاملا وهو ما يؤدي كما شرع ﴾
 یعنی ادای مذکور اوچ نوعدر اولکیسی مشروع اولدینی
 کبی تأدییه اولنان شیدر بو وجهله تأدییه ک معناسی سنن و آداب

وواجباتدن اولان حقی پرینه کتورمکدر. مکتوباتی وسائر
 جماعتله قلنه حق نمازی وقتنده جماعتله ادا کبی. مصنفک
 ادایی تأدیله ایله تفسیری فعل فعلنک وجودده وجودی
 اولدیغیدر. وفيه نظر قائل و قاصر وهو الناقص عن
 صفته یعنی ایکنجیسی ادای کاملده ذکر اولنان صفت
 یولمدیغی تقدیرجه ادا قاصردر مکتوبه بی منفرداً قیلی کبی
 وشبهه بالقضاء یعنی نوع ثالث قضایه شبیهدر. تصویر
 اولنان مثاللردن معناسی منضم اولور. مثلاً فعل لاحق کبی
 لاحق شول کسه در که نمازک بعضیسنده امامه یتشمش بعضیسنی
 امام فارغ اولدقدنصرکه قیلش پس اوکسه نك فعلی وقت
 اعتباریله ادا در و امامه یتشوب معینه ادا اتمک کنسینی
 فوت ایندیکی اعتباریله قضا در بوتقدیرجه اوکسه نك بووجهله
 اداسی قضایه شبیه اولمش اولدی.

کذلک حقوق عبادده غضب اولنان شی حین غضبه اولدیغی
 کبی یعنی کنسینه برتغیر کلیهرک صاحبنه رد اولنورسه ادای
 کاملدر. اگر غضب اولنان عبد مثلاً کنسیندن غضب ایدن
 کسه نك یانده ایکن برجنایت وقوعندنصرکه صاحبنه رد
 اولنسه اشته بو ادا قاصردر زیرا حالنه نوعاً تغیر کلدی
 اولکی قیمتدن بر مقدار تنزلی متوقعدر اویله اولنجه بوکا
 ادای کامل دینلر.

حين عقده سلك ملكنده اوليان عبد اوزره برخاتونی تزوج
 ایتسه وعقددن صکره عبدی صاحبندن اشترا وتسليم
 ایتسه اشته بوتسليم مهر مسمی اولدیغی حیثیتدن ادا در. تبدل
 ملك حکماً عینک تبدلنی ایجاب ابتدکی جهندن شیه بالقضادر
 ﴿وانواع القضاء ثلثة ایضاً﴾ یعنی ادا کی قضاده اوج نوعدر
 ﴿قضاء بمثل معقول کا اصلوة﴾ صلات ایچون صلات
 ﴿والصوم﴾ صوم ایچون صوم کی

﴿او بمثل غیر معقول﴾ غیر معقولدن مراد عقل بو مماثلہ نك
 کنه ادرا کندن قاصر در دیمک یوخسه عقل بونی تجویز ایتمز.
 بلکه نفی ایدر دیمک دکدر. شیخ فاینک صومدن عجزی
 محقق اولدیغی مدتجه فدیہ نك کندوسندن دین صومی اسقاطی
 کی که. عقل بونده قاصر در. زیرا صوم الیه فدیہ مایینده
 مماثلہ ادراک اولتمز. یعنی صوم وصفدر فدیہ عیندر. مراد
 امر شارعہ امثالدر. هرامرک عتنی بیلک لازم دکدر
 ﴿وقضاء بمعنی الاداء﴾ اوچنجیسی ادا معناسنه اولان قضادر.
 مثالی بیرام نمازنده امام رکوعده ایکن کندی دخی رکوع
 ایدیجی اولدیغی حالده اقتدا ایدن کسه نك تکبیری کی که محلی
 فوت اولدی. یعنی محل تکبیر قیام ایدی. قیامی ادراک
 ایدهمدی بوتقدیرجه او تکبیر قضادر. وقاعدله قائمک. ییننده
 اعتبار اولسان فرق که نصف قائمک اسفله انتصابی یعنی

دیگلمسیدر اوفرق حالت رکوعده بولمیدیغی حیثیتدن رکوع
قیامه شبیه اولدی. واورکوعده کتوریلان تکبیده بمعنی
الادا اولسی لازم کلدی. امام اعظمک و امام محمدک قوی بودر
امام ابویوسف بونلرک خلافته در. و حقوق عبادده قضا
بمعنی الادانک مثالی اکر غصب اولنان شی مثلی ایسه انک مثلی
ضمان ایتک قضاء کاملدر. مغضوب مثلی بی مثاک انقطاعی عنده
قیمتیه ضمان قضاء قاصر در زیرا بوضمانده فوت صورت
واردر. جنایت خطاده ضمان نفس و ضمان اطراف مال ایله
اولور ایسه مثل غیر معقول ایله قضادر. قضا بمعنی الادانک
مثالی مهری بر عبد غیر معین اوزره عقد اولنان خاتونه مهر مقابلنده
عبد وسط قیمتت تسلیم اولنسه اوقضادر. زیرا تسلیم اولان خلاف
مسمی در

« اما مجهول الوصف لایعرف الابالقیمة » یعنی وصفی معلوم اولیان
شی انجق قیمتیه بیلنور قاعده سنه بنا قننور ایسه قضا بمعنی
الادادر که بوقیمت او جهندن اصلدر گان مهر مقابلنده اولان
عبد غیر معینک قیمتت ویرلش اولدی

﴿ والحسن للأمر به لازم اما المعنى فى عينه ﴾ یعنی مأمور بهده
حسن و قبول لازمدر. زیرا آمر جل جلاله حکیم خیبردر. برشیده
حسن اولدیغی تقدیرجه اوشیئى قوللریته امر ایتمسی محال و قبیح
اولان فعلی حاشا قوللریته تجویز بیورمسی عديم الاحتمالدر.

بلکہ امر بیوردینی اوشیٹک حسندن نشأت ایتش واوحسندن
 قولری حصہ مند اولسونلر ایچون واجب قیلشدر . وحسن
 وقبجی تمیز ایچون کندیلرینه میزان عقلی احسان ایلش وتا کیداً
 حسن وقبجی لسان انبیا ایلہ سوبلش «جل جلالہ وعم نوالہ»
 مأمور بہک حسنی یاعینندہ حاصلدر اولیلہ کہ هیچ تکلفہ حاجت
 اولیہرق صاحب عقل وادراک کورر ویلور . اودخی حکمنہ
نظرلہ ایکی نوعدر نہ کیم بیورر ﴿وہو نوعان﴾ بریسی ﴿لمعنی﴾
 فی وصفہ ﴿اولکیسی وصفندہ برمعنا واردر کہ اومعنا اونک حسنہ
 سبب اولشدر . تصدیق معناسنہ اولان ایمان کبی بوندہ برمعنا
 واردر کہ حسنی جملہ عندندہ بلہیدر . شکر منعم کبی . واقعا انعام
 ایدنہ شکر ایتامک کہ کفران النعمہ دیکدر فنالغی بلہیدر .
 ومنعمہ شکر ایتامک آداب تصدیقہ حاصل وموجوددر تصدیق
 معناسنہ اولان ایمان بروجہلہ سقوطی قبول ایتز یعنی نہ اکرہ
 ونہ اکرہک غیر برسیبلہ ذمتدن ساقط اولزدخی صلوة کبی .
 صلوتک حسنی تعظیم ایچوندر تعظیم ایسہ صلوتہ موجوددر
 حاصلی تعظیمک حسنی مسلدر وصلوتہ دخی تعظیم واردر
 اولیلہ اولنجہ صلوة حسن لغنی فی وصفہ اولش اولدی
 لکن شوقدر وار کہ صلوة بعض احوالہ سقوطی قبول ایدر .
﴿والآخر ملحق بہذا القسم﴾ یعنی نوع ثانی حسن
 فی وصفہ قسمہ ملحقدر ﴿مشابہ للحسن لغنی فی غیرہ﴾